

Puhtatõuliste lihaveise aretuspullikute kontrollitud üleskasvatamisest Keavas

Meelis Ots

Veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituut
Söötmisteaduse õppetool

Veiste aretuskonverents, 07.11.2024, Paide

Eesti Maaülikool

Estonian University of Life Sciences

Veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituut
Institute of Veterinary Medicine and Animal Sciences

www.emu.ee

Sissejuhatus

- Kontrollitud üleskasvatamine e looma enda (nuuma/liha) jõudluse järgi hindamine on kasutusel juba ammu, sh erinevatel loomaliikidel
- See annab võimaluse
  - kontrollida ühesugustes söötmis- ja pidamistingimustes lühema aja jooksul korraga rohkem loomi
  - võtta tõuaretuses hea jõudlusega loomad varem kasutusele
  - prakeerida varakult vähemväärtuslikumad loomad
- Aretuspullikutel
  - nuumajõudlus – juurdekasv, söödaväärindus / jääksöömus
  - lihajõudlus – vajab ultraheli aparati

Pullikud kontrollitud üleskasvatamise katsetes

Aasta	Ab	Hf	Li	Ch	Si	Ba	Wa	Kokku
2016/17	13	2	4	4	3	1	-	27
2017/18	12	3	6	3	2	2	-	28
2018/19	20	4	5	2	2	1	-	34
2019/20	25	4	2	4	2	-	-	37
2020/21	28	7	7	4	4	4	-	54
2021/22	36	7	5	1	6	-	-	55
2022/23	34	9	8	5	1	3	1	61
2023/24	34	8	5	9	2	3	-	61
Kokku 2018/24	177	39	32	25	17	11	1	302
Kõik kokku	202	44	42	32	22	14	1	357

Pullikud pärinesid keskmiselt $20 \pm 1,8$ ettevõttest aastas

Katse korraldus ja söötmine

- Adaptsiooniperiood - $17 \pm 2,7$ päeva
  - uus keskkond, eakaaslased, sööt, söötade ja söödajääkide ning nende endi kaalumise jt toimingud
  - 1. nädalal vabalt silo ja hein + 0,5kg otra
  - 2. nädalal täisratsiooniline segasööt (TRSS)
    - rohusilo, hein, oder (muljutud/jahu), rapsikook, mineraal-vitamiinsööt
- Katse kestvus kokku $149 \pm 7,3$ päeva, sh
  - 1. periood - $108 \pm 6,9$ päeva
  - 2. periood - $42 \pm 8,8$ päeva
  - katse kestvus liigendati, sest vanematel pullikutel on proteiinivajadus on väiksem, samas kui energiavajadus jääb samaks

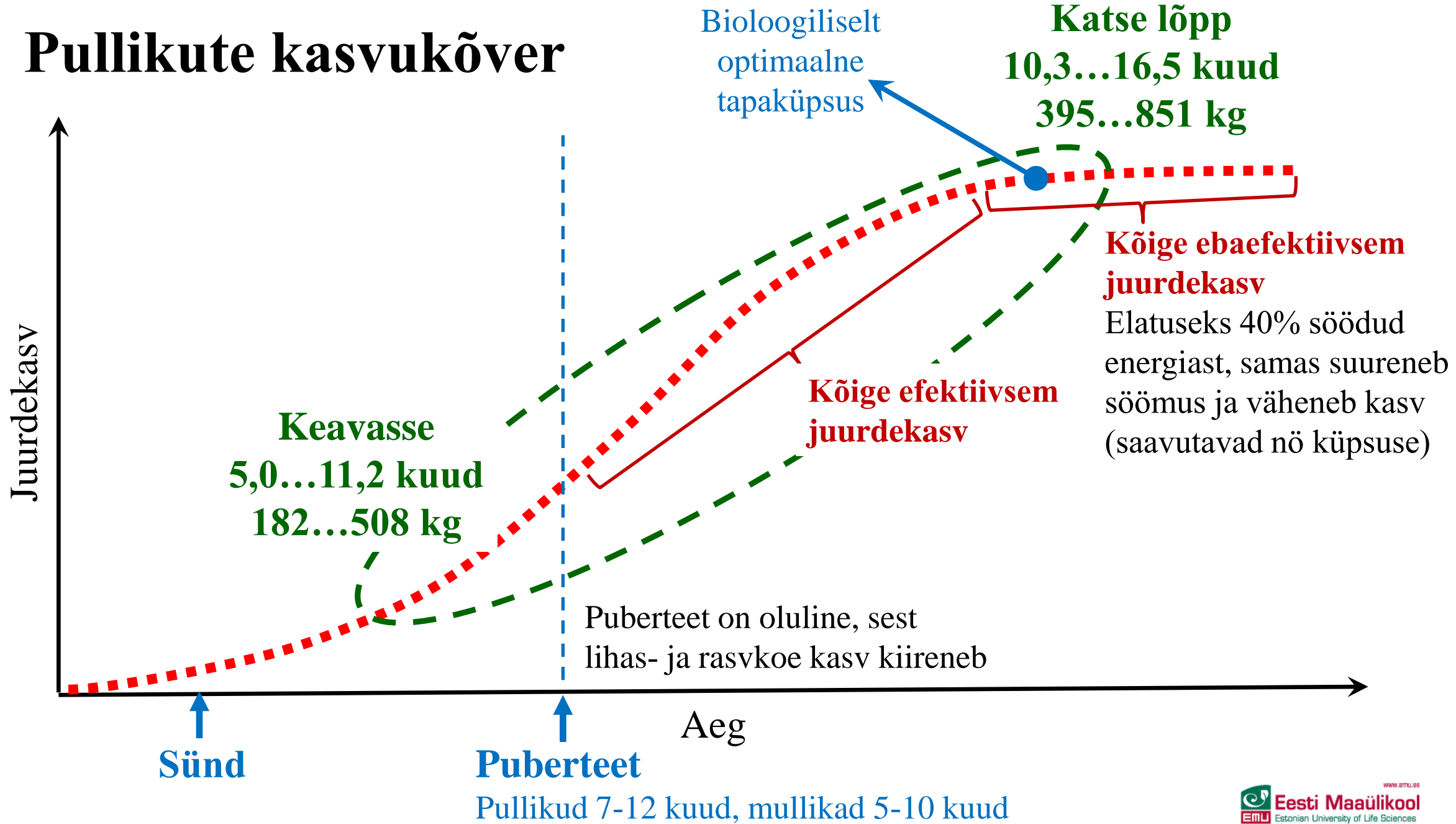
Baas-TRSS 2018...2024 (Ab, Hf, Wa)

Baasratsioonide näitajad	TRSS 1. periood ca 2/3 katsest	TRSS 2. periood ca 1/3 katsest
Ratsiooni koostis, g/kg kuivaines		
Silo	593 ± 12,6 72,0%	646 ± 16,7 75,0%
Hein	127 ± 5,0	104 ± 14,4
Odrajahu / muljutud oder	166 ± 11,7 26,6%	217 ± 12,9 23,9%
Rapsikook	100 ± 10,0	22 ± 15,0
Mineraalsööt	15 ± 0,7	11 ± 1,4
Ratsiooni toiteväärtus, kg-s kuivaines		
Proteiin, g	144 ± 2,1	134 ± 5,5
Metaboliseeruv proteiin, g	84 ± 1,2	81 ± 1,0
Metaboliseeruv energia, MJ	10,0 ± 0,0	10,0 ± 0,0
Kaltsium, g	10,8 ± 0,56	10,6 ± 0,66
Fosfor, g	4,1 ± 0,12	3,3 ± 0,13

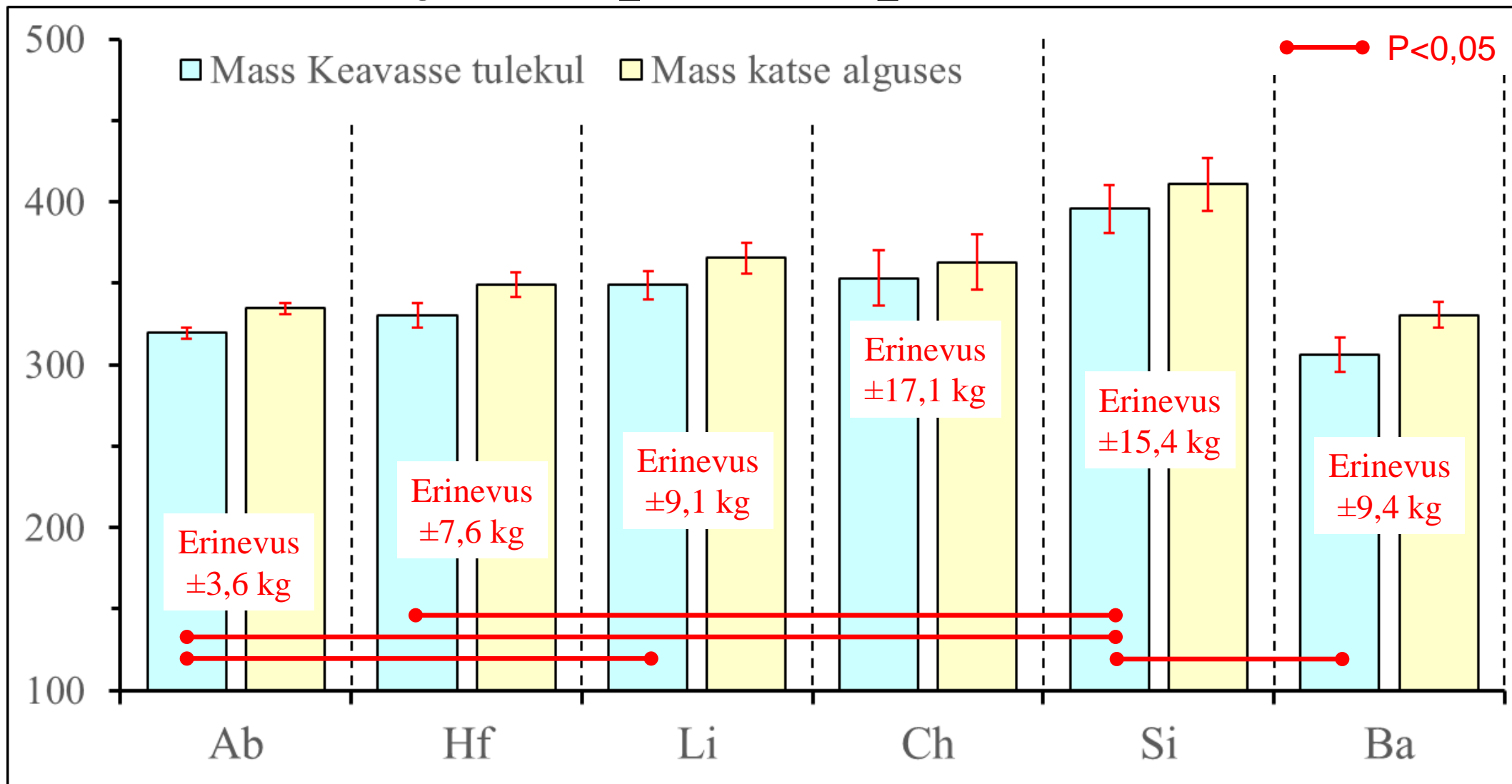
Baas-TRSS + jõusööt 2018...24 (Li, Ch, Si, Ba)

Baasratsioonide näitajad	1. katseperiood ca 2/3 katsest	2. katseperiood ca 1/3 katsest
Jõusööta lisaks, kg		
Odrajahu / muljutud oder	1,0 ± 0,02	2,1 ± 0,10
Rapsikook	0,4 ± 0,04	-
Jõusööda osatähtsus, %	37,9 ± 0,77	35,8 ± 0,94
Ratsiooni toiteväärtus, kg-s kuivaines		
Proteiin, g	152 ± 2,6	132 ± 5,1
Metaboliseeruv proteiin, g	89 ± 1,5	85 ± 0,8
Metaboliseeruv energia, MJ	10,5 ± 0,00	10,4 ± 0,04
Kaltsium, g	9,5 ± 0,48	8,7 ± 0,68
Fosfor, g	4,4 ± 0,12	3,4 ± 0,09

Pullikute kasvukõver

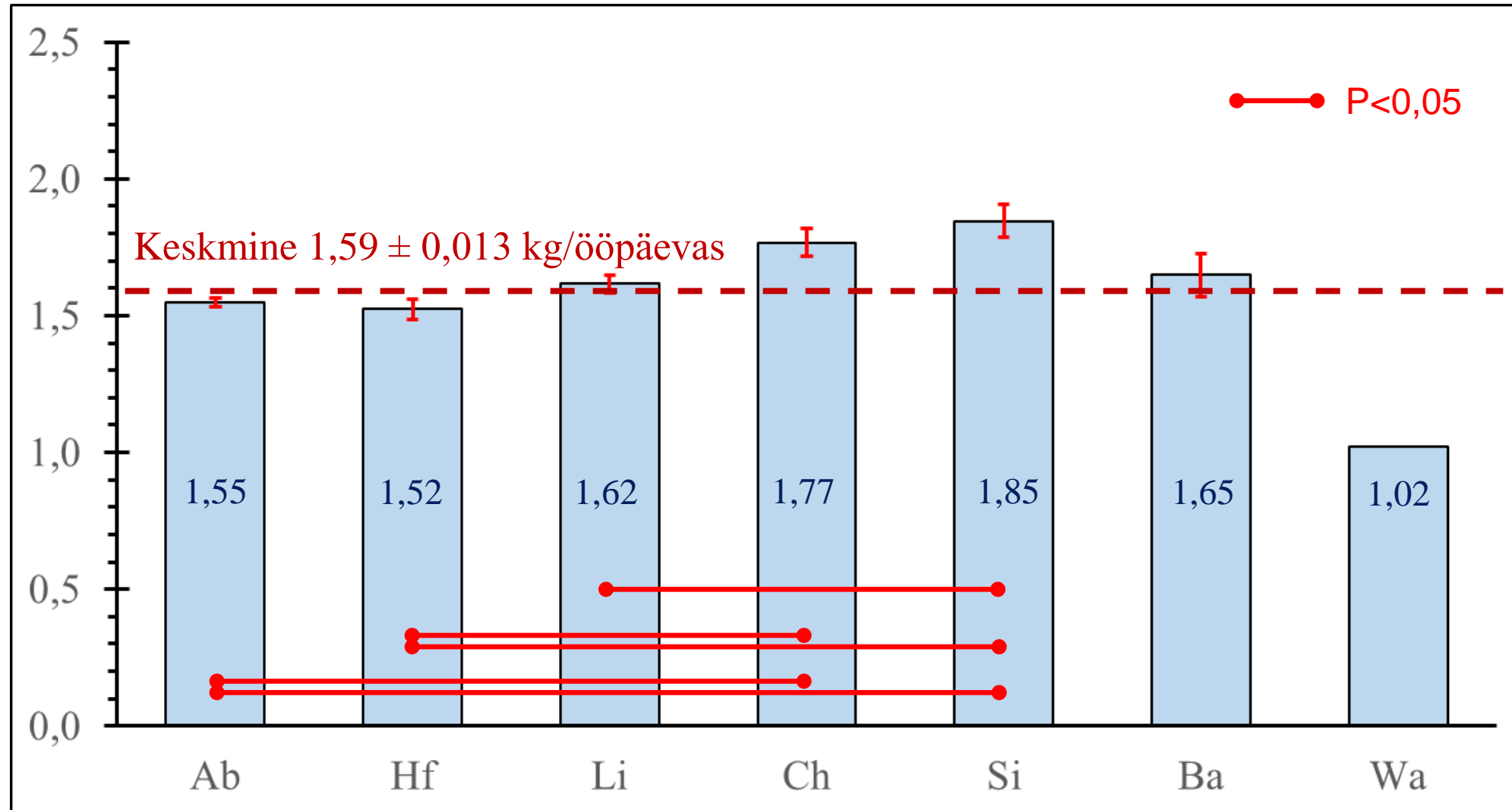

Keava tulek ja adaptatsiooniperiood 2018-2024

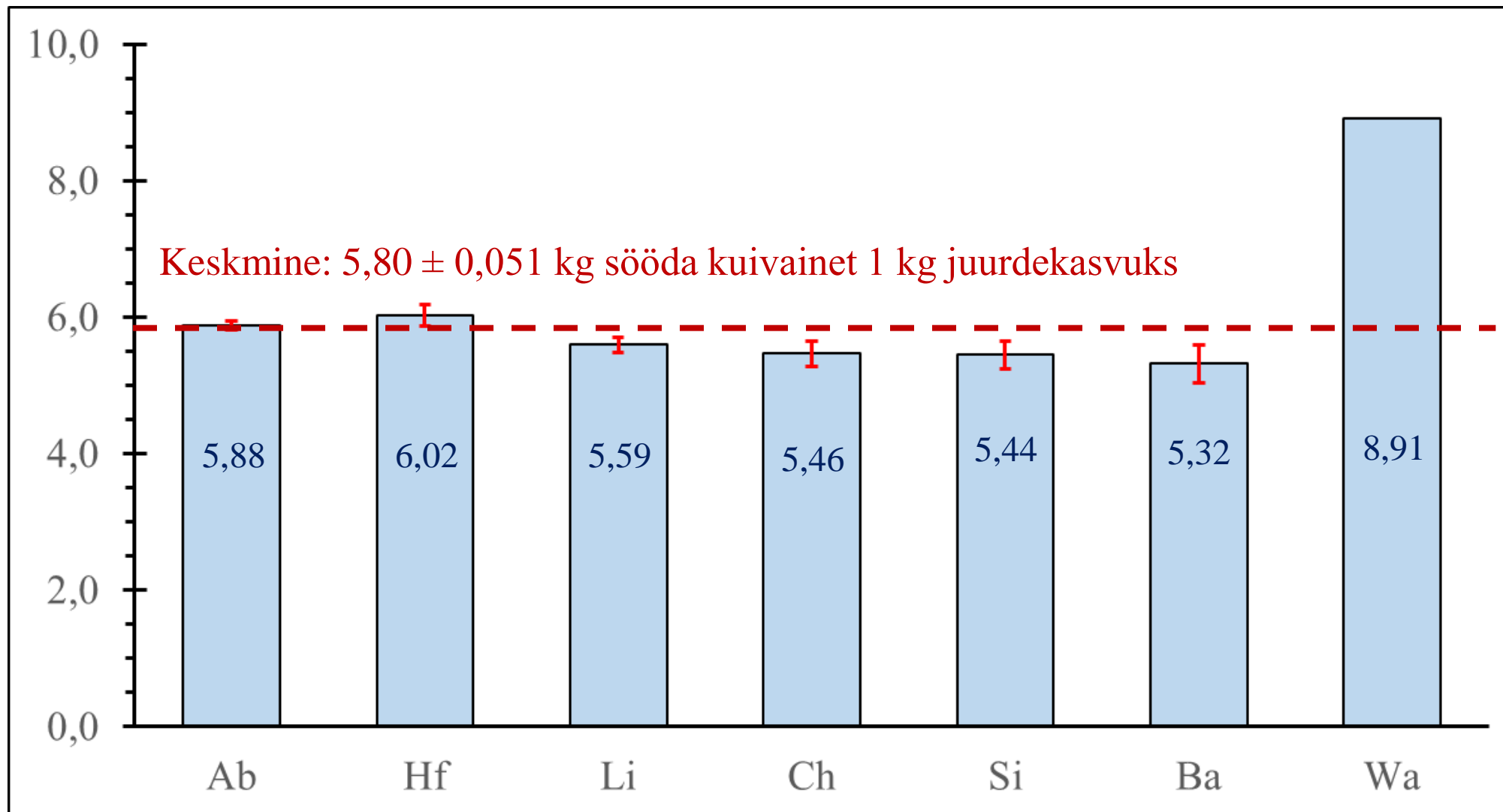

Juurdekasvus adaptatsiooniperioodil tõugude vahel erinevusi ei olnud ($P>0,05$)

Ööpäevane juurdekasv katsetes 2018-2024

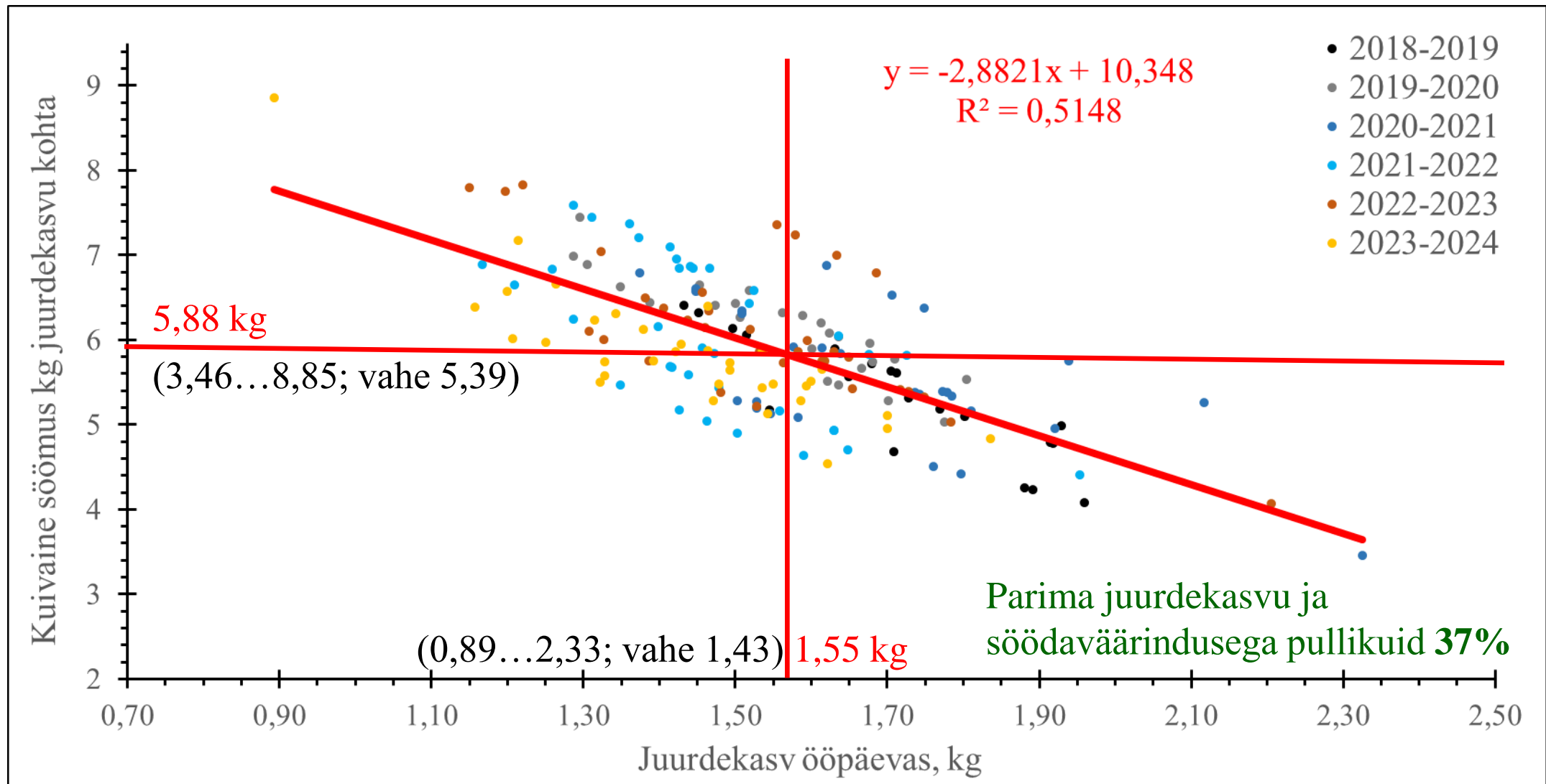

Söödaväärindus katsetes 2018-2024

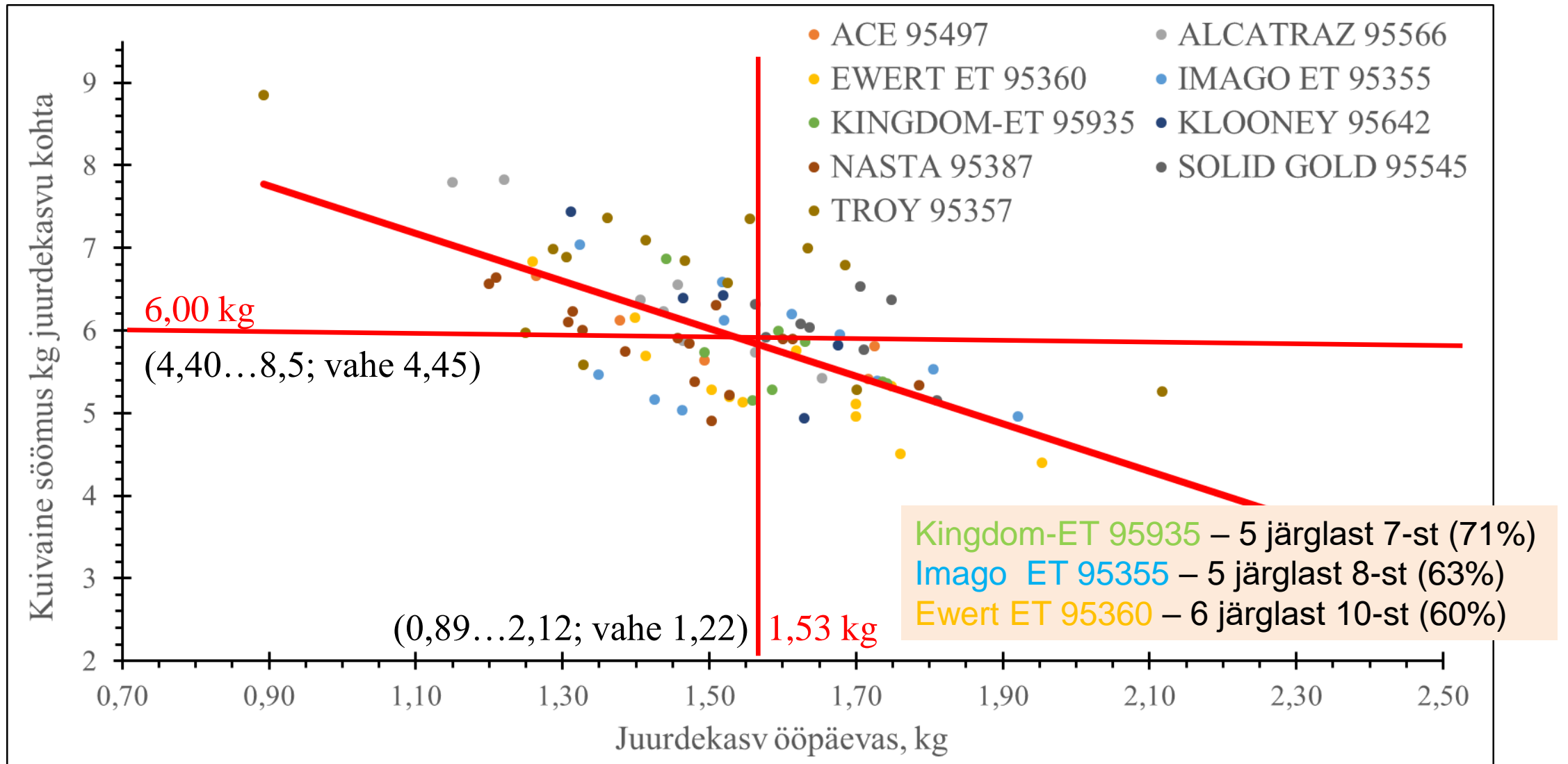

Erinevusi tõugude vahel ei olnud ($P > 0,05$); Anatoomilise eripärana on Li ja Ba söömus väiksem

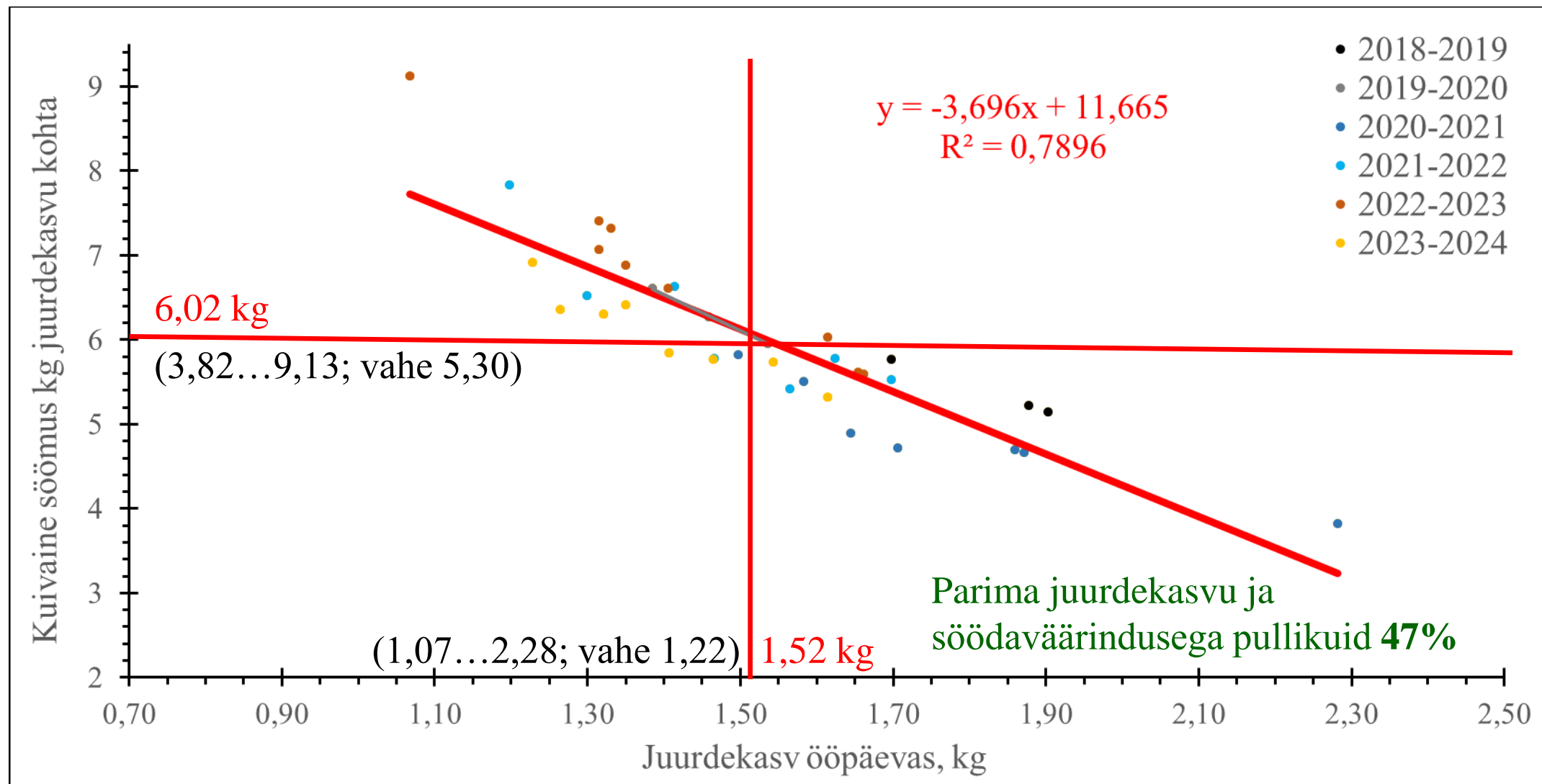
Ab pullikute juurdekasv ja söödaväärindus 2018-2024

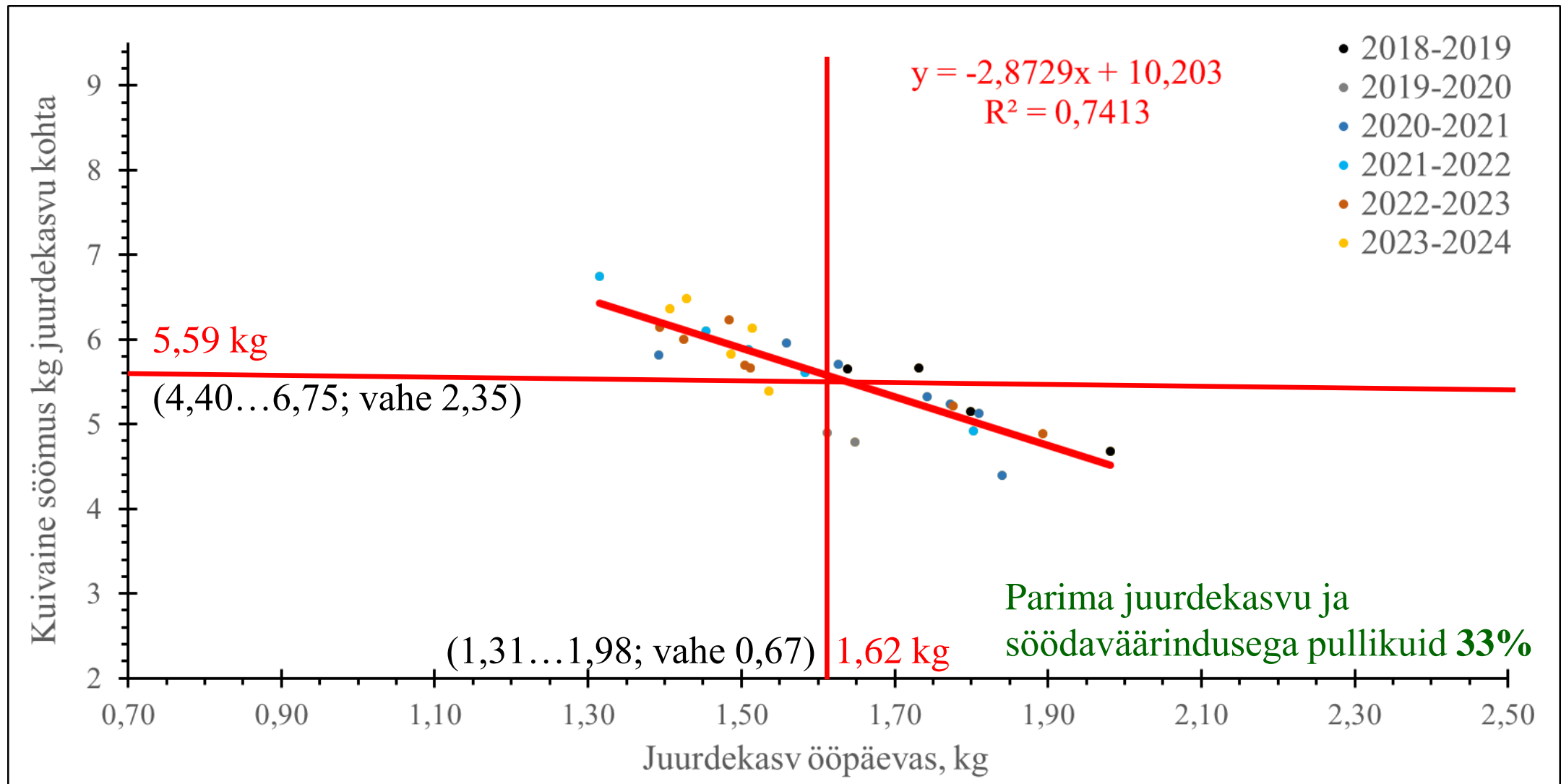
Ab pullikud isade järgi 2018-2024 (5 või enam järglast)

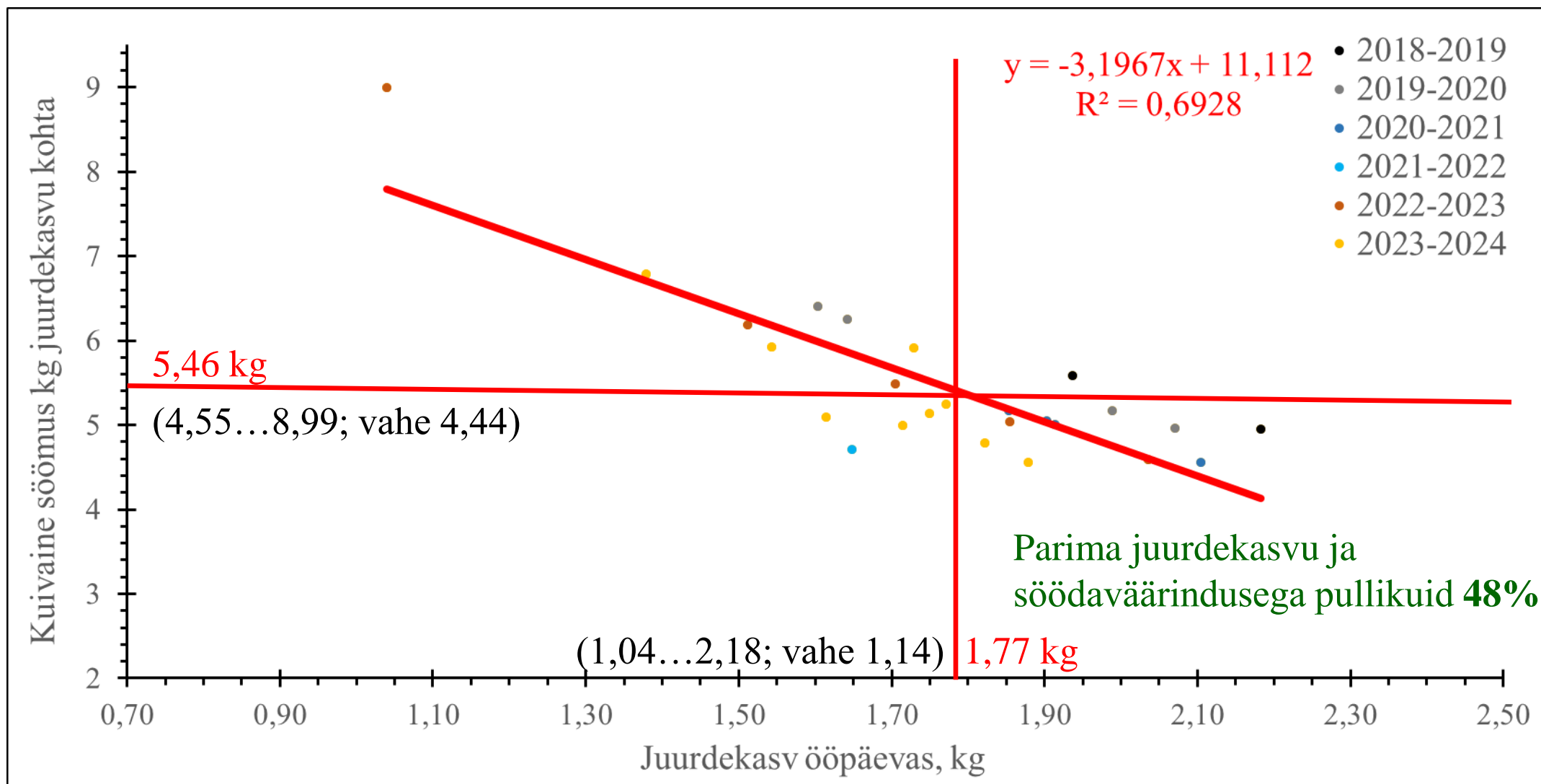
Hf pullikute juurdekasv ja söödaväärindus 2018-2024

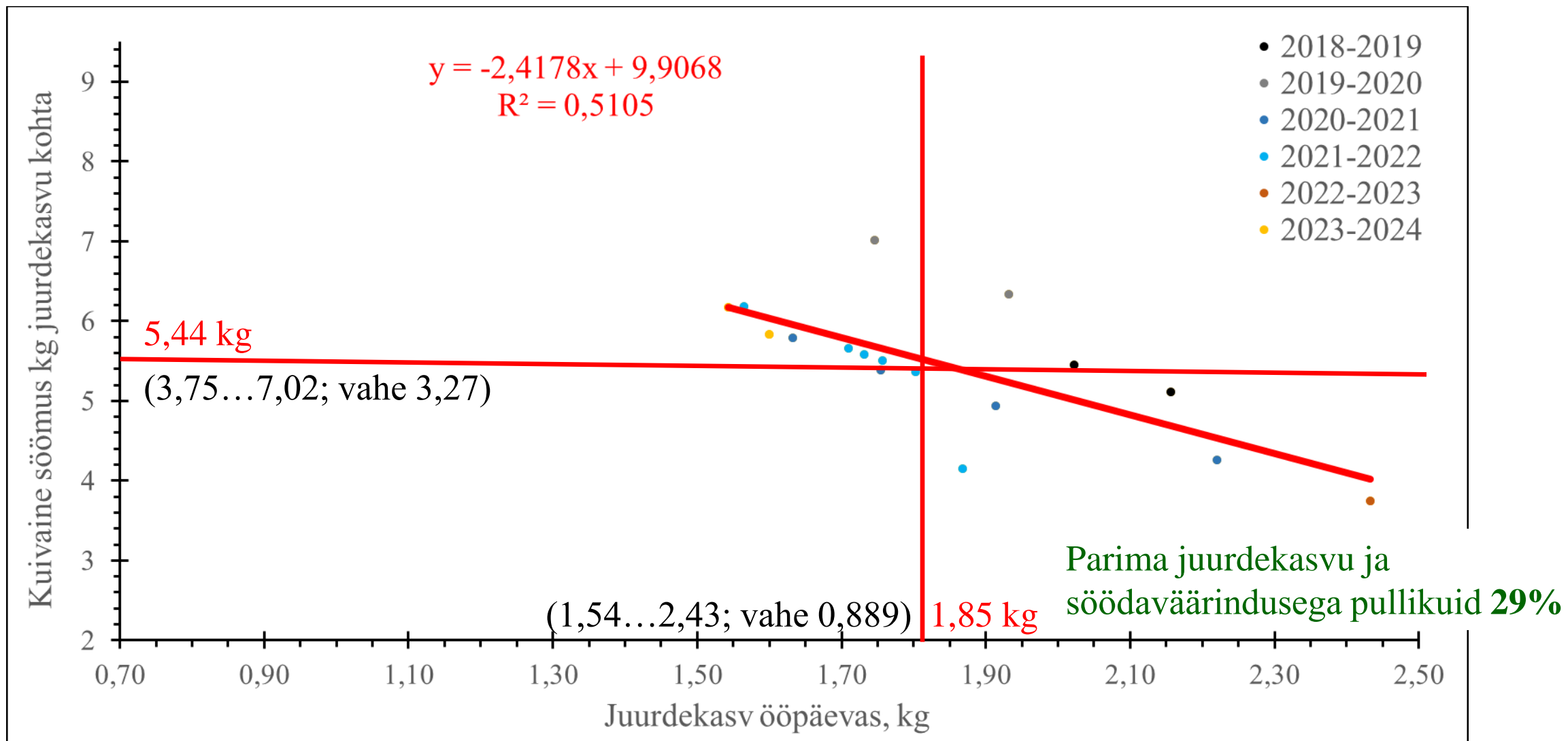
Li pullikute juurdekasv ja söödaväärindus 2018-2024

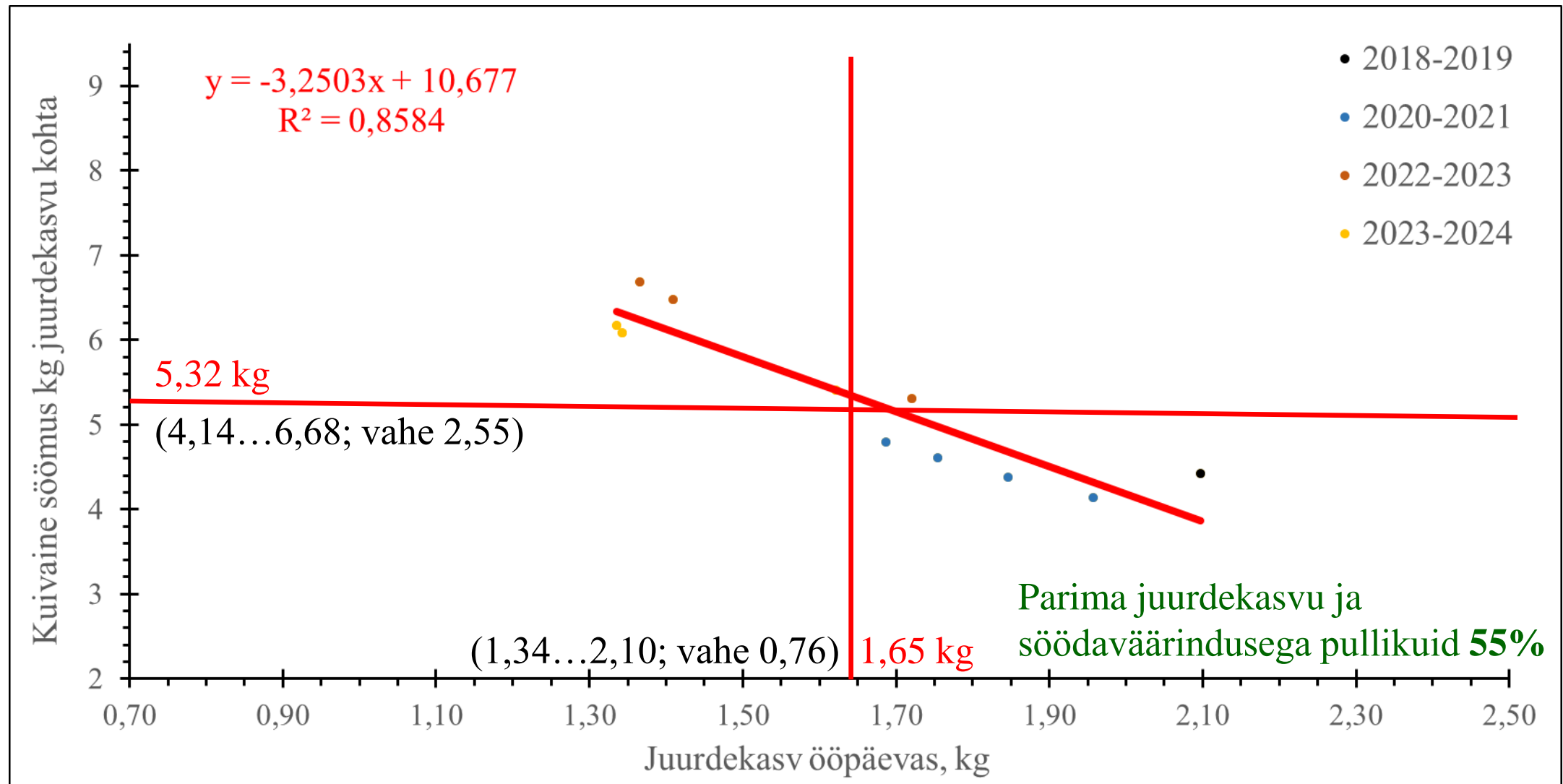
Ch pullikute juurdekasv ja söödaväärindus 2018-2024

Si pullikute juurdekasv ja söödaväärindus 2018-2024

Ba pullikute juurdekasv ja söödaväärindus 2018-2024

Parima jõudlusega pullikud 2018-2024

Tõug	Pullik		Päritolu	Juurdekasv, kg/ööpäevas	Kuivainet 1 kg juurdekasvuks, kg
	Nimi	Number			
Ab	Nosy Frontier	21057977	Jakoberg OÜ	2,325	3,461
	Marmorland Landlease	25672527	Aberdeen Top Genetics OÜ	2,205	4,073
Hf	Tsura Ruffus	23265943	Tsura Talu OÜ	2,282	3,823
	Tihuse Leonhard	22743756	Tihuse Turismitalu OÜ	1,871	4,662
Li	Manfred P	19948553	Pilpa Talu OÜ	1,981	4,677
	Esko	22180841	Struugade Hooldus MTÜ	1,840	4,397
Ch	Viskla Voltar	22709073	Viskla Farmer OÜ	2,104	4,555
	Viskla Letosvet	23990821	Viskla Farmer OÜ	2,035	4,593
Si	Pariisi-Pedro P	24631266	Pariismar OÜ	2,433	3,753
	Uudo	22180438	Agricom OÜ	2,221	4,259
Ba	KR Luigas P	20691417	Karitsu Rantšo OÜ	2,097	4,419
	Jan	21256189	Matka Farm OÜ	1,957	4,135

Söödaarvestus ja söömus

- Katsetes toimus TRSS söömuse arvestus igapäevaselt aedikute kaupa
  - kaaluti ja pandi kirja nii etteantud kui järele jäänud TRSS-i kogus
  - intensiivset tõugu pullikute TRSS-i peale lisati kindel kogus otra ja rapsikooki ja nende söömuse arvutamisel eeldati, et lisaks antud jõusööt söödi kõik ära
  - ühe pulliku söömus leiti aediku, kus 4-5 pullikut, keskmisena

Jääksöömus (*Residual Feed Intake, RFI*)

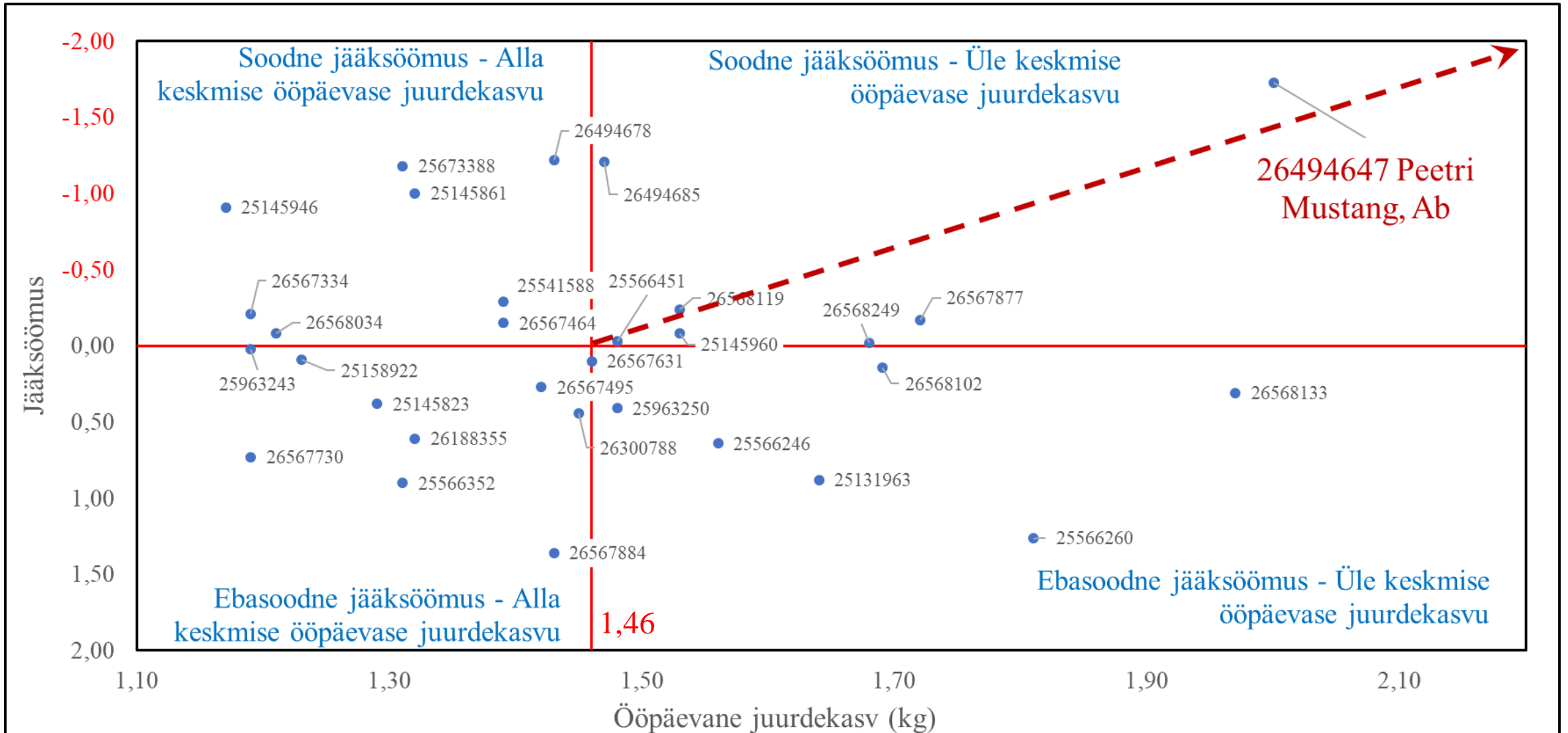
- Kasutatakse laialdaselt Austraalia, Kanada, USA aretuses ($h^2 = 0,14 \dots 0,44$), et leida loomad kes söövad vähem ilma, et nende juurdekasv kannataks
- Võrreldes söödaväärindusega (söödakuluga juurdekasvu kohta) on jääksöömus sõltumatu, sest see ei olene juurdekasvust ega kasvavate loomade küpsusest
- **Jääksöömus = tegelik KA söömus – oodatav KA söömus**
  - oodatav söömuse all mõeldakse söödakulu elatuseks ja kehamassi juurdekasvuks
  - on igal loomal individuaalne
  - leitakse samal ajal katses (ca 70 päeva) osalenud loomadel mitme tunnusega lineaarse regressioonivõrrandi abil, mille sisendiks on
    - pulliku mass katse alguses ja lõpus → ööpäevane juurdekasv katseperioodil
    - pulliku igapäevane söodakuivaine söömus
  - kui jääksöömus on miinusega kasutab loom sööta efektiivsemalt ja ka vastupidi

Jääsöömus

- Pullikute individuaalseks söömuse määramiseks hangiti firmast Vytelle 6 söömust automaatselt registreerivat söödaküna
  - 1 küna teenindab ca 5 pullikut, 1 aedikus 3 küna = ca 15 pullikut, korraga 2 x 15 = ca 30 looma
- Lisaks 2 + 2 jooturit, milleni pääsemiseks peavad pullikud astuma kaaluplaadile (nn rennile), mis määrab igapäevaselt mitu korda nende (esijalgade) kehamassi, mille järgi prognoositakse nende kogumass (täpsus: 54% ± 4,5kg, 25,6% ± 9,1kg, 11,2% ± 13,6kg)
  - sage kehamassi määramine võimaldab lühendada katsepikkuse 49 päevale (praegu 10 + 52 päeva)

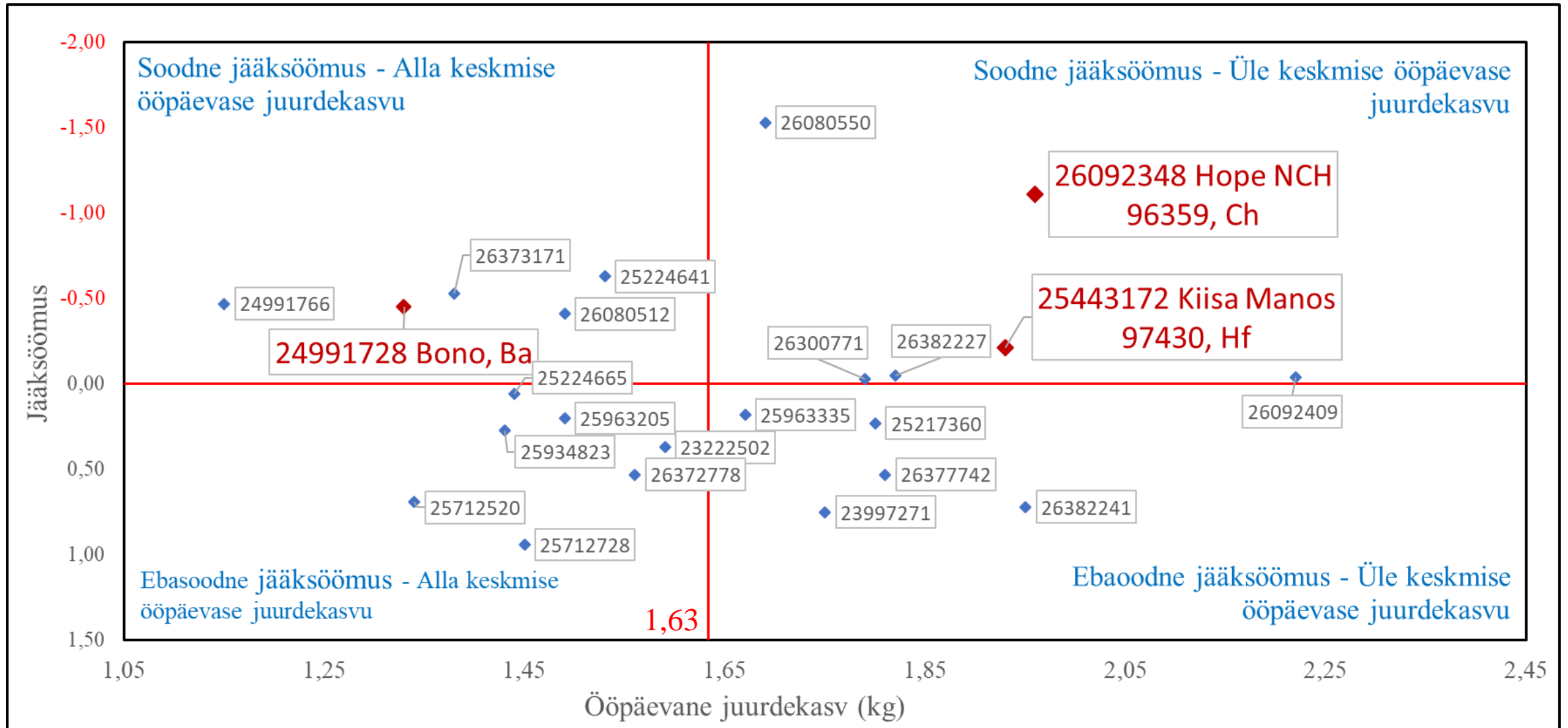

Pullikute jääsöömus ja ööpäevane juurdekasv 2023/24

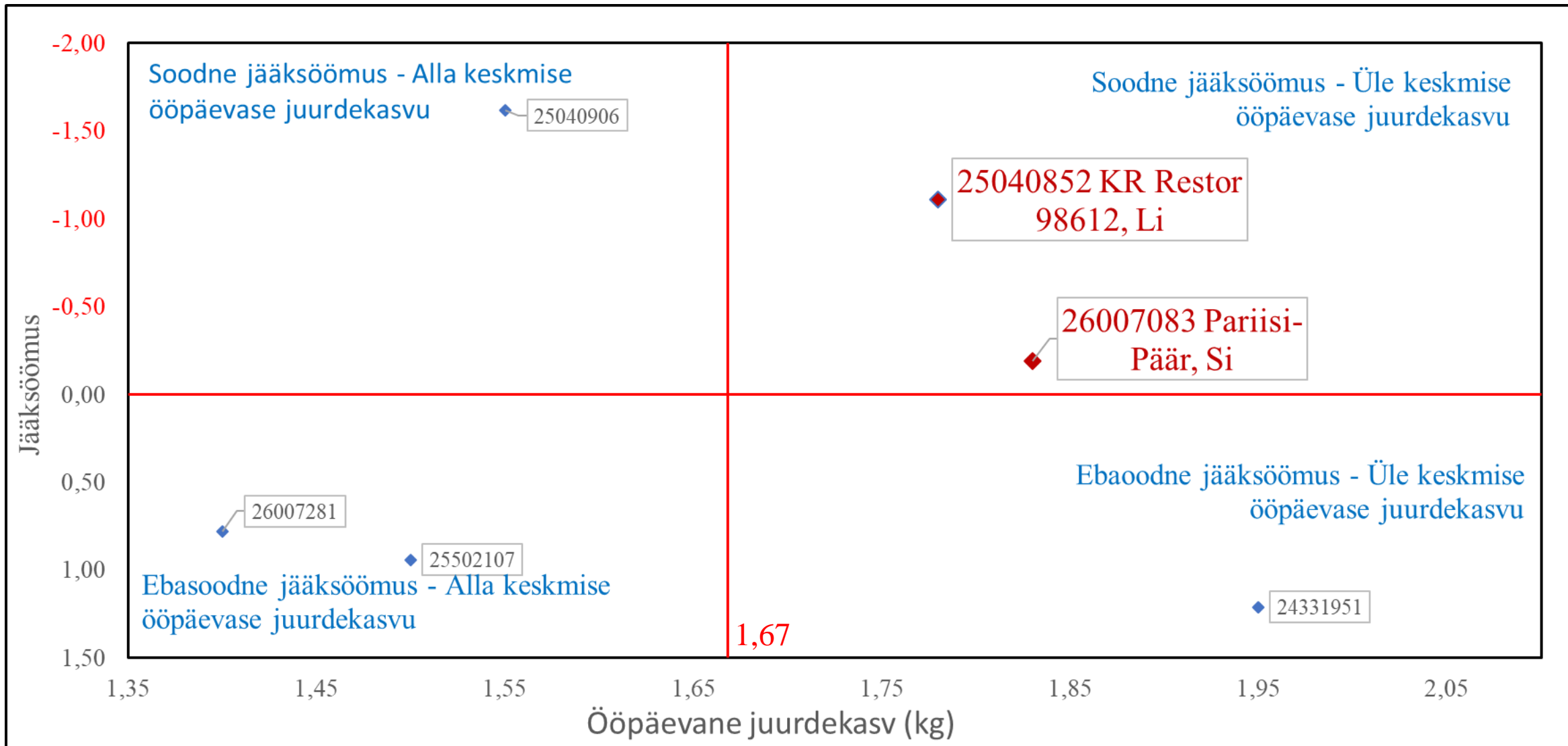
1. võrdluses 31 Ab pullikut

Pullikute jääsöömus ja ööpäevane juurdekasv 2023/24

2a võrdluses 23 pullikut, sh 3 Ab, 8 Hf, 7 Ch, 2 Li ja 3 Ba

Pullikute jääsöömus ja ööpäevane juurdekasv 2023/24

2b võrdluses 6 pullikut, sh 1 Ch, 3 Li ja 1 Si; olid 92 kg teistest raskemad

Kokkuvõtteks

- Karjades kasutatavate pullide järglaste kasvupotentsiaal, söödakasutamise efektiivsus on erinev ja varieerub tõuti, aga ka nii tõu kui ühe ettevõtte siseselt
- Lihaveise noorkarja üleskasvatamisel (aretuseks, lihaks) on väga oluline kasutada kvaliteetseid põhisöötaid, sest kvaliteetsem silo/hein = parem jõudlus ja söödakasutamise efektiivsus
- Vytelle süsteemi kasutuselevõtt võimaldab
  - mõõta pullikute söömust ja söödakasutamise efektiivsust individuaalselt = täpsem info kasvatajale otsuste tegemiseks
  - suurendada/kiirendada võrdsetes söötmis- ja pidamistingimustes kontrollitavate pullikute arvu = positiivne mõju kogu lihaveisekasvatuse sektori arengule

Täna tähelepanu eest!

Eesti Maaülikool

Estonian University of Life Sciences

Veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituut
Institute of Veterinary Medicine and Animal Sciences

www.emu.ee